

злочинам, де встановлено особу, яка скоїла злочин. Окрім того, такі постанови направляються, найчастіше, до недержавних експертів через найкоротший період їх виконання, в порівнянні з експертами НДЕКЦ, а оплата експертних досліджень проводиться поліцейськими за власний кошт.

Також встановлено, що у значній кількості кримінальних проваджень у слідчих, під час доказування обставин, що підлягають доказуванню, не виникають сумніви щодо розміру шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, оскільки сторони самостійно надають необхідні документи слідчому та не наполягають, а іноді навіть заперечують щодо проведення судово-товарознавчої експертизи.

На підставі вищезазначеного, вважається за доцільним внести зміни до КПК України та передбачити обов'язок для слідчого та прокурора звертатися до експерта для проведення експертизи щодо визначення розміру матеріальних збитків, шкоди немайнового характеру, шкоди довкіллю, заподіяної кримінальним правопорушенням в тих випадках, коли вищезазначені учасники будуть вважати це за необхідним а також за клопотанням сторони захисту чи потерпілого.

Одержано 08.10.2017

УДК 343.98

Оксана Леонідівна РУСОВА,

аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ

ПОМИЛКИ ПРИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ПОЧЕРКУ

Необхідність дослідження почерку для судових цілей зростає одночасно з посиленням потреб людської цивілізації. В даний час стали частіше проводитися почеркознавчі дослідження і від їх результату можуть залежати питання майна, свободи і т. д. Завдання що ставлять на вирішення вимагає технічної досвідченості і спеціальних знань, які повинні бути науковим чином використані і застосовані. Якщо експерт-почеркознавець не буде дотримуватись методики проведення судово-почеркознавчої експертизи в результаті будуть виникати помилки.

Головні причини помилок при встановленні автентичності рукопису, чи був він написаний певною особою чи ні, можуть бути розподілені на три групи.

Перша група обіймає собою помилки через нездатність особи, яка береться за дослідження почерку при недостатності знань і досвіду. Друга група – ту, при якій умови постановки завдання або ж умови в провадженні дослідження можуть викликати помилки. І, нарешті, в третій групі причиною виникнення помилок є умови, що абсолютно не відносяться до дослідження.

До помилок першої групи або до тих, в основі яких лежить нездатність або неспроможність експерта, належать:

а) висновки, засновані на загальному вигляді почерку або на загальному від нього враженні;

б) висновки, засновані на одній лише формі букв;

в) змішування загальних ознак почерку з окремими і заснований на них висновок;

г) змішування ознак системи письма з окремими ознаками почерку і заснований на них висновок;

г) змішування, окремих ознак почерку, які притаманні групі осіб якоїсь національності (у зв'язку з правописом) з окремими ознаками почерку;

д) висновки, засновані на абсолютно випадкових та незначних варіаціях або змінах;

е) неприйняття до уваги важливих відмінностей з числа мало яких що кидаються в очі, але істотних ознак почерку,

Помилки, які залежать від сутності дослідження або пов'язаних з ним привхідних умов:

а) висновок, заснований на незначній кількості досліджуваного матеріалу або на незначній кількості зразків для порівняння;

б) висновок, заснований на дуже невеликій кількості ознак почерку або на ознаках невідомого значення;

в) висновок без знання часу виконання розглянутого письма або часу виконання зразків почерку;

г) надання певного висновку по зробленому розчерку, замість підпису, або зовсім нерозбірливому тексту при відсутності достатньої кількості окремих ознак;

Помилки третьої групи, або ті, які лежать поза умов належать до дослідження документів:

а) обґрунтування висновку на факти, які мають відношення до самого рукопису або самого документа;

б) висновок, що прийнятий занадто поспішно або при несприятливих обставинах;

в) висновок під впливом чужої думки або експертизи іншого експерта;

г) висновок, складений в цілому або частково під впливом і прихильності чи неприхильності, упередженості, або приведених захисником доказів які відносяться до фактів, які не мають прямого відношення до почерку [1, с. 129].

Кожен результат дослідження почерку повинен бути ретельно розглянуто, щоб встановити чи є в наявності хоча б один з цих можливих джерел помилок. Деякі із зазначених положень не потребують подальшого розвитку, тому що їх значення очевидно. Однак деякі з їх числа, істотно важливі, повинні бути піддані більш детального розгляду.

Також потрібно звернути увагу на ще один розподіл експертних помилок. За своєю природою експертні помилки неоднорідні і можуть бути розділені на три класи: помилки процесуального характеру; гносеологічні помилки; операційні помилки.

Помилки процесуального характеру полягають у порушенні процесуальних режиму і процедури експертного дослідження (Наприклад, вихід експерта за межі своєї компетенції; вираження експертної ініціативи в не передбачених законом формах; відсутність у висновку необхідних за законом реквізитів і т. п.).

Гносеологічні помилки можуть виникнути через складності процесу експертного пізнання при пізнанні сутності, властивостей, ознак об'єктів експертного дослідження, відношень між ними, а також і при оцінці результатів експертного дослідження.

Операційні помилки пов'язані зі здійснюваними експертом операціями і процедурами з об'єктами дослідження і можуть полягати в порушенні предписаної послідовності цих процедур, у неправильному використанні засобів дослідження або використанні негожих засобів, в одержанні неякісного порівняльного матеріалу і т. д.

Причини експертних помилок можуть бути двоякого ряду: *об'єктивні*, тобто незалежні від експерта як суб'єкта експертного дослідження, і *суб'єктивні* – мислення, що містяться в уяві, і (або) дія експерта. Причому, як правильно відзначав І. М. Каплунов, об'єктивні умови експертних помилок не тягнуть неодмінно власне помилок, а створюють лише можливість їх виникнення. Реалізуються ж помилки тільки діяльністю експерта – суб'єкта експертного пізнання, тому вирішального значення набувають суб'єктивні помилки [2, с.39].

Існує два основних питання, які доводиться вирішувати експерту при дослідженні почерку. Перше питання полягає у встановленні, чим саме і наскільки надані для дослідження зразки почерку відступають від відомої системи письма. Друге питання – в чому і наскільки наданий для дослідження почерк відповідає наданим для дослідження зразкам почерку, або чим і наскільки він відрізняється від них. В цьому полягає вся суть і вся мета проблеми, тому що особа яка підбила почерк прагне більшою чи меншою мірою наслідувати оригіналу.

Однак слід пам'ятати, що навіть в незміненому почерку повинні зустрічатися відомого роду варіації (коливання в ознаках).

При дослідженні питання, чи був рукопис написаний певною особою, виникають також два головних питання. Якщо ми хочемо уникнути помилок, то ми повинні перш за все знати, що саме є природним і правильним, і що штучно. Коли ми вирішимо ці два питання, все інше не буде вже представляти труднощі. Відшукання і встановлення окремих ознак в почерку, зазвичай визнають за легкою справою, насправді може виявитися і легким і складним, а інколи

навіть неможливим. Судовий експерт знає, що приступати до кожного, навіть легкого завдання, як ніби воно найтяжче, якщо ж питання не може бути вирішене, він пише відповідний висновок. Особливо несприятливо для справи, якщо особи (родичі, колеги по роботі, або особи які були присутні при написанні документу та ін.), покликані для підтвердження достовірності зразків, які надаються на дослідження в якості вільних, не можуть точно надати відповідь. У всякому разі слід з особливою обережністю оцінювати такого роду висновок, якщо вже не можна зовсім відмовитися від такого роду висновків, в основу двоякої роботи по ідентифікації повинен лягти той принцип, що для виключення на практиці теоретичної можливості випадкового співпадіння необхідна сукупність достатньої кількості ознак. Точність дослідження, зрештою, залежить від числа і значення врахованих ознак, і помилка завжди може мати місце в тому разі, якщо висновок заснований на невеликій кількості ознак, або коли ознаки невірно оцінені. Наприклад, точно так само виникають помилки при ідентифікації особи, коли висновок побудовано на одному або двох ознаках загального значення. І навпаки, ідентифікація може бути безпомилковою в тих випадках, коли є в достатній кількості і сукупність вимірів, рубців та інших виняткових прикмет. Завдання кожної ідентифікації полягає у відшуванні і правильній оцінці загальних та окремих ознак.

Ми зазвичай впізнаємо незмінений почерк наших знайомих завдяки нашій уяві про його звичайний вигляд у всій сукупності його особливостей, але труднощі порівняння паралельних даних почерку полягає саме в тому, що ми можемо мати справу або з майстерним наслідуванням, або більш або менш вдалою зміною почерку так що одне лише поверхнєве знайомство з рукописом, яке обмежується тільки на перший погляд зовнішніми формами письма, легко може при вести до помилок. За таких умов саме незначна схожість нерідко приймається за доказ достовірності почерку або навпаки, самі незначні відступи від норми можуть послужити підставою для визнання їх доказом підробки. Само собою зрозуміло, що висновок як в тому, так і в іншому випадку виявиться невірним.

Інші помилки і джерела помилок виникають від нестачі знайомства з загальними варіаціями почерку та його видозмінами в процесі природного розвитку. На почерк неминує, до певної міри, при письмі впливають супутні умови. Тому, при ідентифікації почерку слід враховувати подібний вплив бо він може відбитися на почерку і зумовлені цим зміни досліджуваного рукопису повинні бути відповідним чином взяті до уваги.

Список бібліографічних посилань: 1. Техника исследования документов: пер. с нем. изд. «Der technisch hachweis von schriftfälschungen»: учебник / пер. А. С. Осборна; обработ. С. М. Потаповым. М.: ГИСЗ, 1932. 197 с. 2. Лапта С. П. Проблемы виявлення та усунення помилок при провадженні судових експертиз та використанні їх результатів на досудовому слідстві // Экспертное обеспечение правосудия: проблемы теории и практики: материалы международ. науч.-практ. конф. (АР Крым, 7–8 сент. 2006 г.). Симферополь: ДиАйПи, 2006. С. 39–43.

Одержано 08.10.2017

УДК 343.98

Ігор Миколайович РЯБІНІН,

головний судовий експерт відділу
вибухо-технічних та пожежно-технічних досліджень
Харківського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру МВС України

ВИЗНАЧЕННЯ ПАРАМЕТРІВ ПОЖЕЖІ В РІЗНІ ПЕРІОДИ ЇЇ РОЗВИТКУ

В криміналістичній енциклопедії під редакцією Р. С. Белкіна є поняття пожежно-тактичної експертизи як виду інженерно-технічних експертиз для вирішення питань, пов'язаних з діями щодо гасіння пожеж, тактикою пожежних підрозділів тощо.